

gibt, *Soṣa* 1, 78, 9. *Çāṇḍo. Sāṃh.* 1, 5, 10. — *g*) beweisend Schol. zu *Kap.* 1, 48. zu *Ġāim.* 1, 2, 17. *Kuṣu.* 23, 14. 39, 12. *Sarvadarśanas.* 12, 6, 18, 9. *°* *lv* n. nom. abstr. 17, 14. 130, 16. *fg.* 149, 11. *साधक* 114, 6. *°* *lv* n. nom. abstr. 45, 6. Schol. zu *Kap.* 1, 6. — 2) *f.* साधिका tiefer Schlaf *H.* 313. — *Vgl.* धर्थ°, उत्तर°, मल्ल°, लोक°, सर्वार्थ°, स्वार्थ°.

साधदिष्टि° *adj.* wirksame Opfer, Gebete habend *RV.* 3, 3, 6.

साधन (vom *caus.* von 1. साध) 1) *adj.* (f. सा und ई) a) richtig leitend, zum Ziel führend: यज्ञस्य *RV.* 1, 44, 11. 3, 27, 2. 8. 3, 6, 3. 23, 9. विद्वत्स्य 3, 3, 8. मृतीनाम् 10, 26, 4. ध्वं दत्तौ साधनः सुतः 9, 108, 3. 62, 9. — b) zu Wege bringend, hervorbringend, bewirkend: शब्दद्वयस्य *MBh.* 3, 14195. देवानवयताणां मानवानां च 7, 2864. *Mān.* P. 99, 27. संकल्प° *Hāriv.* 1361 (nach der Lesart der neueren Ausg.). सत्य° so v. a. wahrmachend 12044. विक्रम° *R.* 3, 33, 15. तत्साधनं कर्म *Muir.* ST. 1, 140. शतसकृन् शिष्याणां ध्यानसाधनम् so v. a. obliegend *Verz.* d. *Oxf. H.* 53, a, 9. ohne Object wirkend: प्रदीपवत्साधना वृत्तिः *Gaudap.* zu *Sāṃkhyak.* 13. vermögend: देवाः *Nir.* 12, 41. ein Mann *R.* 5, 88, 4. देवाश्च मुनयश्चैव लिङ्गिनः साधनाश्च ये। भगवन्निति ते वाच्याः *Bharata* beim Schol. zu *Çāṇ.* 52, 3. — c) verschaffend: लोकद्वयसाधनी *Spr.* (II) 5468. — d) herbeirufend, citirend (einen Geist): वेतालसाधनं मल्लम् *Kāthās.* 75, 16. 121, 10. — e) bezeichnend, ausdrückend: भाव°, कर्म° *Kāṇh.* zu P. 1, 3, 11 bei *Gold.* *Mān.* 48. — 2) m. सन्नायाम् *gāṇa* नन्त्यादि zu P. 3, 1, 184. N. pr. eines Mannes mit dem patron. *Bhauvana*, Liedverfassers von *RV.* 10, 157. — 3) f. सा nom. act. in मल्ल° = साधन *Kāthās.* 49, 167. — 4) n. a) das in-seine-Gewalt-Bringen, Bewilligen, Berlegen: प्रति-काय° (= प्रतिपत्तवध *Comm.*) *Kir.* 14, 17. रिपु° *Pāṇāt.* 59, 10. das sich-zu-Willen-Machen, Citiren (einer Gottheit, eines Geistes, eines Zaubers) *MBh.* 3, 14352 (7). वेताल° *Kāthās.* 26, 235. 28, 163. 55, 208. 73, 261. शक्तिनी° *Pāṇāt.* 241, 2. विशाखड्डमालादि° *Kāthās.* 24, 17. विमान° 44, 36. *Verz.* d. *Oxf. H.* 88, a, 16. *fgg.* 93, a, 5. b, 32. — b) das Ausführen, zu-Wege-Bringen, Vollführen *Nir.* 12, 40. उपायाश्चास्य साधने *MBh.* 14, 595. साधनोपायाः *Kām. Nitis.* 11, 56. कर्मणः *R.* 5, 65, 7. दण्डस्य *Kām. Nitis.* 13, 44. धर्थ° *Soṣa.* 1, 12, 20. *Spr.* (II) 1685. *Rāgh.* 4, 16. कार्य° *R.* 4, 42, 9. *Spr.* (II) 7603. कर्म° *Soṣa.* 1, 123, 8. साध्य° *Spr.* (II) 5285. धर्मादि° 1518. धर्माधर्म° *Windischmann, Sāncara* 97. धर्मप्रार्थितमनोरथ° *Soṣa.* 1, 78, 10. आज्ञा° *Kāthās.* 107, 184. das Bereiten: अमृत° 41, 19. अन्नसाधनेः *Mān.* P. 19, 3. 21, 75. विशेषविष° *Verz.* d. *B. H.* No. 967. — c) Heilung: अर्शसां साधनोपायः *Soṣa.* 2, 46, 11. *MBh.* 3, 14508. *fg.* — d) das Herbeischaffen: घोषधि° *Kāthās.* 46, 196. *fg.* द्रव्य° *Bṛāh.* P. 18, 75, 4. — e) das Erlangen, Gewinnen: धर्थस्य *Bṛāh.* P. 11, 23, 17. मल्ल-वर्धयोः *Pāṇāt.* 3, 7, 1. कोटि° *Spr.* (II) 5700. परलोक° 2270. — f) das Eintreiben (einer Schuld): धर्थस्य *Daṣak.* 61, 13. धर्थ° 69, 18. — g) Mittel, Werkzeug, Requisit (die Ergänzung im gen. oder im comp. vorangehend) *M.* 12, 99. *R.* 1, 66, 23. 5, 72, 3. *Rāgh.* 4, 36. 8, 44. सर्वं किं साधनमिदं कुसुमायुधस्य *R.* 6, 33. *Spr.* (II) 6887. *Kāthās.* 57, 146. *Mān.* in *Ind. St.* 1, 20, 4. *Vedāntas.* (Allah.) No. 9. *Bṛāh.* P. 3, 28 in der Unterschr. 8, 11, 9. *Comm.* zu *TS. Prāt.* 22, 8. 9. 10. *Wilson, Sol. Works* 1, 164 (bei den *Ġāina, duties Wilson*). तपस्तेषां किं साधनम् *M.* 11, 237. *MBh.* 14, 781. धर्मस्वस्याः सुसाधनम् *Hāriv.* 2898. धर्मार्थमोक्षाणां श-

रीरं साधनम् *Çāṇḍo. Sāṃh.* 1, 5, 32. शरीरं धर्मसाधनम् *Kām. Nitis.* 6, 4. *Kap.* 1, 7. *Rāgh.* 1, 19. 82, 5, 9. 10, 2. 13, 50. *Kumārās.* 5, 83. 52. 64. *Spr.* (II) 822. 3735. 4538. *Z. d. d. m. G.* 27, 38. *Kāthās.* 15, 59. *Sin. D.* 2, 13. *Pāṇāt.* 3, 7, 1. *Vedāntas.* (Allah.) No. 6. 7. *Comm.* zu *Naish.* 22, 49. 58. am Ende eines *adj. comp.* (f. सा) *Kumārās.* 5, 22. कीन° *Spr.* (II) 500. घ° 772. *MBh.* 5, 1766. स° ebend. त्रिसाधना शक्तिः *Rāgh.* 3, 18. — *h*) Streitmittel, Streitkräfte *Hāriv.* 5136. *Uttarāh.* 30, 2 (39, 12). दत्तारिविज्ञये राज-न्साधनं सुमक्तव *Sin. D.* 212, 19. कश्च° *adj.* *Hāriv.* 5261. संभृत° *adj.* *Riśa-Tar.* 4, 277. स° *adj.* *Kām. Nitis.* 4, 77. ध्वय° *adj.* *Rāgh.* 4, 62. 71. गज° 40. *Kāthās.* 38, 4. ein Mittel eine Gottheit u. s. w. zu citiren: विश्व-भर्तुः, वशिष्ठाः *Kāṇhāka* 4, 1. — *i*) Correctionsmittel euphem. für Prügel, Knüttel *Comm.* zu *TBr.* 3, 577, 17. — *k*) Genussmittel, Bequemlichkeiten *R. Goar.* 2, 33, 20. — *l*) Zeugungsmitglied *Trin. H. an. Med.* (s. weiter unten). auf diese Bed. wird angespielt *Sin. D.* 213, 4. — *m*) in der Gramm. *a*) Nominalbegriff (im Gegens. zur Thätigkeit), insbes. als Subject oder Instrumental Schol. zu P. 3, 1, 24. *Pat.* in *Siddh. K.* zu P. 3, 3, 74. *Vārt.* 2 zu P. 2, 1, 33. *Vārt.* 5 zu 5, 3, 55. das Object ist gemeint P. 3, 1, 44. Schol. — *β*) = विकरण ein zwischen Wurzel und Personalendung tretendes stammbildendes Suffix P. 3, 4, 30. *Vārt.* 1. — *n*) Berechnung, Ausmittlung durch Berechnung *Gārit. Pīṭh.* 1. das Beweisen, Darthun *Sin. D.* 447. 711. *Sarvadarśanas.* 129, 20. Beweis- mittel, Beweis 5, 6. 8. 7, 11. *fg.* 8, 12. 17, 16. 74, 7. *Jñān.* 2, 7. *Kap.* 1, 139. *Tārās.* 45. *Kull.* zu *M.* 8, 56. — *o*) Erfolg, Ergebnis: वैर° *Pāṇāt.* 81, 24. 86, 24. — Die Lexicographen geben für साधन n. folgende Bedd. an: आराधन *AK.* 3, 4, 29, 128. मारणा, मृतसंस्कार, गति, द्रव्य, धर्थदायन, निवर्तन, उपकारा, अनुग्रहा 122. शेफ *Trin.* 2, 6, 23. व्याप्य 3, 2, 1, 11. सिद्ध, मेढ 3, 267. सिद्धि, सैन्य, उपाय, अनुगम, मेढ, निवृत्ति, कारक, वध, दायन, मृतसंस्कार, प्रमाण, गमन, धन *H. an.* 3, 438. *fg.* मृतसंस्कार, सैन्य, सिद्धिषधि, गति, निवर्तन, उपाय, मेढ, दायन, अनुगम, धन *Med. n.* 153. *fg.* उपकारा, कारणा, द्रविणा, लिङ्ग, यातना, सेनाङ्ग, संसिद्धि *Halāh.* 5, 80. मैत्र, उधम् (sic) *Dhārāṇi* im *ÇKDr.* मोक्षन, शिव *Aśāṇa* ebend. — *Vgl.* धर्थ°, गय°, जीव°, दत्त°, नय°, पशु°, भार°, भूत°, मल्ल° (auch *Kāthās.* 22, 9. 49, 168. साधना 167), मन्म°, मूल°, मोक्ष°, पञ्च°, शब्द°, सर्व°, सर्वमण्डल°, सर्वलिङ्ग°, सर्वार्थ°, स्वार्थ°.

साधनक am Ende eines *adj. comp.* von साधन Mittel: पशु° (क्रतु) *Çāṇh.* zu *Bṛh. Ān. Up.* S. 60.

साधनक्रिया f. die Thätigkeit des Ausführens u. s. w. *Siddh. K.* zu P. 2, 3, 27. Schol. zu 5, 2, 80.

साधनता (von साधन) f. das Mittel-Sein: सर्वकर्मानुष्ठान° *Sarvadarśanas.* 114, 22. 147, 9. *Bṛāhṇāp.* 147. बहु° nom. abstr. von बहुसाधन *adj.* viele Mittel besitzend *Spr.* (II) 4226.

साधनत्व (wie oben) n. 1) Wirksamkeit *Sin. D.* 32, 5. — 2) das Mittel-Sein: धर्मकामयोः *Kull.* zu *M.* 2, 224. ब्रह्मज्ञानं प्रति *Sarvadarśanas.* 56, 20. मोक्ष° 57, 3. *Bṛāhṇāp.* 146. — 3) das Beweis-Sein *Kull.* zu *M.* 8, 56.

साधनपञ्चक n. Titel einer dem *Çāṃkarākārja* zugeschriebenen Sammlung von fünf Strophen *Hans. Anth.* S. 485. *fg.* *Notices of Skt Mss.* 2, 90.

साधनभाग s. मल्ल°.